

4. SONUÇ

Dünya ve Türkiye Madencilik sektöründeki etkinliklerden kesitler aktarmaya çalıştığımız bu çalışmadan çıkartılabilecek sonuçlar ve bunların yorumlanması aslında okuyucuya bırakılmıştır. Ancak, gerek metnin içinde dağınık bulunan bilgileri özetleyici ve gerekse de bazı nesnel gerçekleri vurgulayıcı olması açısından aşağıdaki sonuçların aktarılmasında yarar vardır.

- Dünya mineral rezervlerinin yarıdan çoğuna (% 55,9) sahip olan Sovyetler Birliği, Kanada, Avustralya, ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ve Güney Afrika Cumhuriyeti, Dünya mineral üretiminin de 2/3'üne sahiptirler. Buna karşılık 77 ülkede henüz mineral rezervi ortaya çıkarılamamıştır. Mineral rezervine sahip olmadığı görülen ülkelere bakıldığında da bu ülkelerin az gelişmiş ülkeler olduğu görülmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler tükettikleri hammaddelerin 3 katı fazlası hammadde üretmektedirler. Sanayileşmiş batılı ülkeler ise hammadde gereksinimlerinin ancak % 61'ini üretmektedirler. Yani gelişmekte olan ülkelerin üretimleri kendi tüketimlerinden öte genelde sanayileşmiş ülkelerin madensel hammadde gereksinimlerini karşılamaktadır. Bir başka anlatımla gelişmekte olan ülkeler, ürettikleri madensel hammaddelerin çok azını kendileri tüketirken sanayileşmiş ülkeler tükettiklerinin çok azını kendileri üretmektedirler. Gelişmekte olan ülkeler, çıkardıkları hammaddeleri işleyecek sanayiden yoksundurlar. Bu nedenle üretilen madenler sanayileşmiş ülkelere hammadde ya da yarı mamul olarak satılmaktadır. Merkezi planlı ülkelerin hammadde üretim ve tüketimleri ise birbirine eşit görülmektedir.
- • Dünya'da üretilen hammaddelerin ekonomik değerleri göz önüne alındığında ilk üç sırayı petrol, kömür ve doğal gazın aldığı görülmektedir. Bu üçü dünya hammadde üretim değerini % 83'ünü oluşturmaktadır. Tek başına petro-

lün payı ise % 55'tir. Yalnız metalik minerallere göre bir sıralama yapıldığında demir, altın ve bakır ilk üç sırayı, metal dışı minerallerde ise fosfat ve potasyum ilk iki sırayı almaktadır.

Sabit fiyatlar açısından bakıldığında 1950-1978 yılları arasında hammadde kaynaklarındaki yıllık birim fiyat artış oranları, enerji hammaddelerinde 1,7, metal ve sanayi hammaddelerinde ise 1,1 kat olmuştur. 1975-1981 yılları arasında ise petrol fiyatları 3,2 kat artış gösterirken, petrol dışı genel mal fiyatları 1,54 kat, toptan eşya fiyatları 1,68 kat ve dünya G.S.H.'sı da 2,22 kat artış göstermiştir.

1973 yılında dünya hammadde üretiminin, % 77'sini enerji hammaddeleri, % 18,6'sını metalik mineraller ve %4,4'ünü sanayi hammaddeleri oluştururken 1977 yılında enerji hammaddelerinin payı % 87,1'e yükselmiştir. Metalik minerallerin payı % 9,3'e, sanayi hammaddelerinin payı ise % 3,6'ya düşmüştür.

Bu durum ülkelerin enerji gereksinimleri içindeki büyük artışlara dikkati çekmektedir. Dünya metal fiyatlarında bir istikrar izlenirken, yakıt madenlerindeki önemli artışlar bu sonucun bir göstergesi olmaktadır.

Dünya maden tüketimi ortalaması (1,0) üzerinde maden tüketen ülkeler sırasıyla; ABD ve Kanada dünya ortalamasının 5,4 katı, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa 2,7, Avustralya 2,6, Batı Avrupa 2,1, Japonya 2,0, CAfrika 1,6 katı daha fazla maden tüketmektedirler. Dünya ortalamasının altında maden tüketimi olan ülkeler İse Latin Amerika ülkeleri (0,5), Güneydoğu Asya (0,17), diğer Afrika ülkeleri (0,05)'dir.

Bugüne değin ortaya çıkarılabilen rezervlere göre Türkiye dünya maden rezervlerinin ancak % 0,3'üne sahiptir. Türkiye'nin maden zenginliği miktar üzerinden değil, tür üzerindedir., Ger-

çekten de bor tuzları ve trona hariç dünya toplamı içerisinde önemli sayılabilecek bir paya sahip mineral rezervimiz bugün için yoktur. Öte yandan bildiğinin aksine dünya kromit rezervinin ancak % 32'sine sahip olan Türkiye, dünya üretiminde % 4 gibi önemli paya sahiptir. Ve bu üretiminde büyük bir bölümü dışarıya ihracat yapılmaktadır.

- Türkiye madencilik üretiminin G.S.M.H. içindeki payı % 2 gibi düşük bir düzeydedir.
- 1938 - 1945 yılları arasında hazırlanan Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayi Planlarında, toplam yatırımlar içinde madencilik payı % 26,3 ve % 40'tır. Oysa, toplam sermaye yatırımlarında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1963 -1967) madencilik payı % 5,63, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1968-1972) % 3,29, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1973-1977) % 3,68 ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1979-1983) ise % 4,2 olmuştur.
- Ülkemizde "Madencilik" kavramının önemi henüz yerleşmemiştir. Maden kaynaklarının en önemli niteliği YENİLENEMEZ oluşudur. En önemli niteliği yenilenemez olan maden kaynaklarında yalnızca bugünün değil gelecek kuşakların da hakkı vardır.

Yenilenebilir doğal kaynak olan ormanların tahribi suç sayılırken, mineral kaynaklarımız bilim ve teknolojinin gereklilerinden yoksun ve gereken denetimlerden uzak bir biçimde işletilerek kaynak savurganlığı yapılmakta ve günümüzde bunların önlenmesi için de pratikte ciddi bir yaptırım görülmemektedir.

KAYNAKLAR

1. SCHMIDH, H., KRUSZONA, M., Regional Distribution of Mining Production and Reserves of Mineral Commodities in the World, Federal Institute For Geosciences And Natural Resources Hannover, 1952.

2. 1982 Enerji Raporu, Dünya Enerji Konferansı Türk Milli Komitesi, Ankara, 1983.
3. 4. BYKP. 1979 - 1983, DPT Yayın No: 1664, Ankara, 1979.
4. Mineral Fact and Problems, U.S. Bureau of Mines, 1975-1980.
5. World Coal, Nov./Dec., 1981, p.50.
6. Mazıdağ Fosfat Fizibilite Raporu, Etibank, Ankara.
7. İLERİ, S., Mineral Industry of Turkey, 10th World Mining Congress, İstanbul, 1979.
8. 5. BYKP Komisyon Raporları (Basılmamış)
9. UZKUT, İ., The Mining Industry of Developing Countries-And Their Problems, 10th World Mining Congress, İstanbul, 1979.
10. CALLOT, F., World Production And Consumption of Minerals in 1978.
11. KAYNAK, Y., Madencilik Araştırması, Türkly. Sınai Kalkınma Bankası A.Ş., Özel Araştırma Müdürlüğü, İstanbul. 1983.
12. Mazine Ekonomik Göstergeleri, Ankara, 1983.
13. Maden İstatistikleri 1982, DİE, Ankara.
14. Enerji İstatistikleri, Türkiye 3. Genel Enerji Kongresi, Ankara, 1978.
15. International Petroleum Encyclopedia, Vol. 16, 1983.
16. Dünya Mineral Üretim ve Tüketimine Toplu Bir Bakış, Fizibilite Etütleri Dairesi Başkanlığı, Bilimsel ve Teknik Yayın Serisi No: 2, MTA-Ankara, 1982.
17. Metal Statistics (1970-1980), Frankfurt, 1981.
18. Türkiye'nin Linyit Üretimi, TKİ, 1981.
19. Mining Annual Review, 1982.
20. Mineral Commodity Summaries, U.S. Bureau of Mines, 1982.
21. İthalatın Sektöre! Ayırımı, Ticaret Bakanlığı, 1983.
22. Etibank Faaliyet Raporu, 1982, Ankara.
23. DPT 1983 Programı, Ankara.
24. TMMOB Maden Mühendisleri Odası Komisyon Raporları (Yayınlanmamış).